

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sisäministeriön lausunto; luonnos hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt sisäministeriön lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Sisäministeriö lausuu asiassa seuraavaa.

Kansalaisuuslakia koskevat muutokset

Sisäministeriö katsoo, että voimassa olevan kansalaisuuslain sisältöä ja kansalaisuuslakiin valmisteltuja muutoksia on kuvattu esitysluonnoksessa asianmukaisesti. Kansalaisuuslakiin valmistellut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Kansalaisuuslakiin suunniteltujen muutosten myötä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden samalla tavalla isältään ja äidiltään eli syntyessään suoraan lain nojalla. Nykyisin eräissä tilanteissa käytössä oleva käytössä ilmoitusmenettely, jossa Suomen kansalaisen lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen teosta lukien, koskisi jatkossa vain eräitä ennen muutosten voimaantuloa syntyneitä henkilöitä. Esitysluonnoksen mukaisella sukupuolen vahvistamisella ei siten olisi vaikutusta lapsen Suomen kansalaisuuden saamiseen, koska 1.1.2023 lukien Suomen kansalaisuus periytyisi Suomen kansalaiselle syntyvälle lapselle aina suoraan lain nojalla. Sillä, olisiko kyseessä isä vai äiti, ei siis olisi enää merkitystä.

Esitysluonnoksen (s. 52) mukaan vanhemmuus tulee jatkossakin merkitä oikeudellista vanhemmuutta koskevan lainsäädännön mukaisesti joko äidiksi tai isäksi. Sisäministeriö toteaa, että termit äiti ja isä olisivat edelleen käytössä myös kansalaisuuslain sanamuodossa. Esitysluonnoksen mukaiset muutokset olisivat siten myös tältä osin sopuoinnussa kansalaisuuslakiin valmisteltujen muutosten kanssa.

Esitysluonnoksen (mm. s. 54) mukaan transsukupuolinen henkilö voi hakea vanhemmuuttaan kuvaavan nimikkeen korjaamista, jolloin hänen transtaustansa ei ilmene hänen hoitaessaan lapsensa asioita. Mahdollisuudesta hakea vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttamista säädettäisiin sukupuolen vahvistamista koskevan lain 5 §:ssä. Sisäministeriö toteaa, että vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen jälkikäteisellä korjaamisella ei olisi vaikutusta lapsen Suomen kansalaisuuteen. Jos lapsi on esimerkiksi saanut Suomen kansalaisuuden voimassa olevan kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella synnyttäneeltä äidiltään, ei kyseisen vanhemman nimikkeen korjaaminen myöhemmin isäksi vaikuttaisi lapsen Suomen kansalaisuuteen. Jos taas lapsi olisi saanut Suomen kansalaisuuden isänsä Suomen kansalaisuuden perusteella, ei isän nimikkeen korjaaminen jälkepäin äidiksi liioin vaikuttaisi lapsen Suomen kansalaisuuteen.

Sisäministeriö toteaa lisäksi, että kansalaisuuslain 12 §:n 2 momentin mukaan Suomessa syntyneitä lasta, jonka vanhempien kansalaisuus on tuntematon, pidetään Suomen kansalaisena niin kauan kuin hänen ei ole todettu olevan vieraan valtion kansalainen. Sama koskee lainkohdan mukaan Suomessa avioliiton ulkopuolella syntyneitä lasta, jonka synnyttäneen äidin kansalaisuus on tuntematon. Jos lapsi on todettu vieraan valtion kansalaiseksi vasta sen jälkeen, kun hän on

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@govsec.fi
www.intermin.fi

täyttänyt viisi vuotta, lapsen Suomen kansalaisuus kuitenkin säilyy. Sisäministeriö katsoo, että lasta olisi säännösten mukaisesti pidettävä Suomen kansalaisena myös siinä tapauksessa, että hänen ainoa oikeudellinen vanhempansa olisi hänet synnyttänyt isä, jonka kansalaisuus olisi tuntematon.

Vaikutukset poliisin toimintaan ja poliisiin liittyvään lainsäädäntöön

Lausuntopyyntöissä on pyydetty kiinnittämään erityistä huomiota sellaisen lainsäädäntöön, jossa sukupuolelle annetaan merkitystä ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnistettu. Lisäksi on pyydetty kiinnittämään huomiota säännösten aiheuttamiin muutostarpeisiin lausunnonantajan hallinnonalalla. Sisäministeriö kiinnittää omassa lausunnossaan ehdotuksen vaikutuksista poliisin toimintaan ja poliisiin liittyvään lainsäädäntöön.

Esitysluonnoksen jaksossa 2.3.11 todetaan, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan miehet ja naiset on pidettävä eri selleissä. Saman pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettänyt on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava yhden hengen selliin. Momentin mukaan vapautensa menettänyttä ei saa sijoittaa samaan selliin toisen vapautensa menettäneen kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa hänen itsensä tai toisen vapautensa menettäneen turvallisuudelle, vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle taikka säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

Esitysluonnoksessa todetaan lisäksi, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetään myös henkilötarkastuksista ja päihitteettömyyden valvonnasta. Säännösten mukaan, jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, henkilöntarkastuksen tai päihitteettömyyden valvonnan suorittajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa.

Vapautensa menettäneiden kohteluun liittyvistä vaikutuksista

Säännökset vapautensa menettäneiden naisten ja miesten erillään säilyttämisestä perustuvat ennen kaikkea turvallisuussyihin. Poliisin hallinnoimaan vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyvien vaikutusten osalta on huomioitava varsinkin vapaudenmenetyksen alkuvaiheeseen liittyvät erityispiirteet. Vapaudenmenetyksen alkuvaiheessa vapautensa menettäneen henkilöllisyys ja vahvistettu sukupuoli ei välttämättä ole poliisin tiedossa eikä myöskään välittömästi selvitettävissä.

On myös mahdollista, että sukupuolensa vahvistanut henkilö ei halua saattaa kyseistä asiaa viranomaisen tietoon. Lisäksi vapautensa menettänyttä säilytystilaan sijoitettaessa vapautensa menettäneen säilyttämiseen tarkoitetut tilat, esimerkiksi päihtyneiden säilyttämiseen tarkoitetut tilat, saattavat olla asiakasmäärien johdosta käytössä siten, että samaan tilaan joudutaan sijoittamaan useita henkilöitä. Esityksessä ehdotettu sääntely saattaa lisätä sellaisia tilanteita, joissa on tunnistettava tarve poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 3 luvun 1 §:n 3 momentin mukaiseen vapautensa menettäneen turvalliseen säilyttämiseen.

Henkilöön kohdistuvista etsinnöistä ja tarkastuksista

Pakkokeinolaki, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki ja myös poliisilaki sisältävät henkilöön kohdistuvia etsintöjä ja tarkastuksia koskevia säännöksiä, joihin liittyviä toimivaltuuksia käyttäessään poliisin henkilöstö puuttuu voimakkaasti kohdehenkilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan. Tällaisiin tarkastuksiin liittyy sukupuolta koskevia erityissäännöksiä. Erityisesti asia korostuu riisuuntumista edellyttävien etsintöjen ja tarkastusten kohdalla.

On todennäköistä, että esityksessä ehdotettavalla sääntelyllä on jonkinlaista vaikutusta myös tällaisten tarkastusten toteuttamisessa. Ehdotettavan sääntelyn vaikutuksissa erilaisten tarkastusten kohdalla on huomioitava edellä todetut vapaudenmenetyksen alkuvaiheeseen ja asiakkaan kohtaamiseen liittyvät erityispiirteet koskien saatavissa olevaa tietoa henkilön vahvistetusta sukupuolesta. Tulisi lisäksi arvioida ehdotettavien säännösten kannalta, onko voimassa olevalla tarkastuksen suorittajaa koskevalla sääntelyllä vaikutuksia sukupuolensa toiseksi vahvistaneen tarkastettavan henkilön itsemääräämisoikeuden ja yksityisyydensuojan suhteen. Lisäksi asiaan voi liittyä erilaisia tarkastusten toteutuksessa huomioitavia käytännön menettelyä koskevia seikkoja myös viranomaistoiminnan kannalta.

Esityksessä ehdotettavan sääntelyn vaikutusarviointi ja mahdollisten muiden säädösmuutosten tarve olisi luonnollisesti ollut perusteltua tehdä vähintään alustavasti jo osana perusvalmistelua. Tästä syystä sisäministeriö pitää tärkeänä sitä, että lausuntopyyntöissä esityksestä on erikseen pyydetty lausuntoa Poliisihallitukselta. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että Poliisihallituksella on mahdollisuus vahvistaa tässä lausunnossa esitettyjä poliisin toiminnallisten vaikutusten arviointia. Sisäministeriö katsoo, että kaikki poliisin toimintaan liittyvät vaikutusarviointit ja mahdolliset säädösmuutostarpeet tulee käsitellä kyseessä olevan esityksen jatkovalmistelussa.

Kansliapäällikkö

Kirsi Pimiä

Asiantuntija

Aino Tuovinen

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi Ministeri Mikkonen
Valtiosihteeri Koskela
Ministerin erityisavustajat
SM MMO Maahanmuutto-osasto
SM PO Poliisiosasto

VN/1070/2021-SM-17

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: